

Adviescollege Levenslanggestraften in advies aan minister: Maatwerk is essentieel voor goede resocialisatie en re-integratie van levenslanggestraften

DEN HAAG, 5 juli 2023 – Een adequate en passende invulling van de detentieperiode tot aan de herbeoordeling, met ruimte voor maatwerk, is essentieel bij de levenslange gevangenisstraf. Dit schrijft het Adviescollege Levenslanggestraften (Adviescollege) in zijn brief aan minister voor Rechtsbescherming F.M. (Franc) Weerwind. Volgens het ACL schieten de juridische mogelijkheden nu nog tekort ‘om te voorzien in de behoefte om op een goede manier invulling te kunnen geven aan resocialisatie en de re-integratie(fase).

De minister vroeg het Adviescollege op 14 maart 2023 advies uit te brengen over de uiteindelijke vormgeving van de levenslange gevangenisstraf tot aan de herbeoordeling. In het bijzonder vroeg de minister (onder meer) advies over: wanneer re-integratieactiviteiten zouden moeten beginnen ter voorbereiding op de herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf; welke invulling de detentieperiode moet hebben die aan de re-integratiefase voorafgaat; welke organisatie zou moeten beslissen over toelating tot die fase en welke rol het ACL voor zichzelf ziet weggelegd in de periode tot aan de herbeoordeling.

De minister heeft aangekondigd de herbeoordeling van de levenslange gevangenisstraf bij de rechter te willen beleggen. Een wetsvoorstel is in voorbereiding. Omdat er nog geen duidelijkheid is over de vormgeving van de herbeoordeling is het volgens het Adviescollege lastig om nu al definitief te adviseren over de vormgeving van de detentieperiode tot aan de herbeoordeling.

Daarom spreekt het Adviescollege nog geen voorkeur uit over de vraag wie moet beslissen over toelating tot de re-integratiefase. Hoe dan ook ziet het ACL een rol voor zichzelf weggelegd. Over mogelijke aanpassingen van de regeling zet het advies voor- en nadelen uiteen en geeft het belangrijke aandachtspunten.

Geschokte rechtsorde

Ook vroeg de minister hoe het Adviescollege reflecteert op de vier toetsingscriteria die worden gehanteerd in de advisering: recidiverisico, delictgevaarlijkheid, gedrag en ontwikkeling van de levenslanggestrafte gedurende zijn detentie, impact (uitwerking) op de slachtoffers en nabestaanden en in de sleutel daarvan de vergelding. De eerste drie toetsingscriteria noemt het ACL in zijn advies samengevat goed werkbaar.

Het vierde criterium ‘blijkt in de praktijk moeilijk hanteerbaar’. Het Adviescollege stelt de minister voor dit criterium te herformuleren als ‘de geschokte rechtsorde’ als contra-indicatie. Ook adviseert het Adviescollege als zelfstandige bepaling op te nemen dat in geval van re-integratie de belangen van slachtoffers en nabestaanden meegenomen moeten worden bij de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de re-integratie.

Meer fasering en maatwerk

In zijn advies draagt het Adviescollege een aantal algemene aandachtspunten aan. Kern van de ‘uitgangspunten is dat een adequate en passende invulling van de detentieperiode tot aan de herbeoordeling, met ruimte voor maatwerk, essentieel is’. Die dien je volgens het Adviescollege te bezien ‘in de sleutel van het perspectief dat geboden dient te worden aan levenslanggestraften, zoals volgt uit de jurisprudentie’.

Nu nog schieten de juridische mogelijkheden tekort 'om te voorzien in de behoefte om op een goede manier invulling te kunnen geven aan resocialisatie en de re-integratie(fase). In het bijzonder gaat het om het mogelijk maken van een meer gefaseerde resocialisatie en re-integratie (met inbegrip van verschillende verlofmodaliteiten)'. Het Adviescollege bepleit meer ruimte voor maatwerk op individueel niveau tijdens de hele tenuitvoerlegging van de straf, evenals het waar mogelijk betrekken van inzichten uit de wetenschap daarbij.

Verlof (behoudens humanitair verlof) op basis van maatwerk past volgens het Adviescollege het best binnen de re-integratiefase, die niet eerder kan beginnen dan na 25 jaar detentie. Alle andere activiteiten kunnen volgens het Adviescollege worden aangeboden aan de levenslanggestraften voorafgaand aan de toelating tot de re-integratiefase.

Het Adviescollege meent dat het recht op perspectief en voorbereiding op een eventuele terugkeer in de samenleving centraal moet staan bij invulling van de detentieperiode, en wijst hierbij op jurisprudentie (rechtsontwikkeling) en betreft daarbij wetenschappelijk onderzoek.

Minister of rechter: wie beslist?

Onder de huidige regeling geldt dat als het Adviescollege adviseert geen re-integratieactiviteiten aan te bieden, de minister dat advies moet volgen. Als het Adviescollege adviseert om re-integratieactiviteiten aan te bieden, kan de minister hier gemotiveerd van afwijken. Het Adviescollege geeft in overweging die regeling aan te passen door te bepalen dat de minister 'een positief advies dient te volgen, tenzij hij daar op zwaarwegende gronden gemotiveerd van afwijkt'.

Hiernaast schets het Adviescollege een mogelijk alternatief: het overhevelen van de beslissing over toelating tot de re-integratiefase naar de rechter, waarbij de verantwoordelijkheid van de minister gehandhaafd blijft voor het aanbieden van re-integratieactiviteiten.

Het Adviescollege raadt de minister aan bij het nadenken over vormgeving van de levenslange gevangenisstraf tot aan de herbeoordeling zo veel mogelijk aansluiting te zoeken bij de uitkomsten en aanbevelingen in het onderzoeksrapport Evaluatie Besluit Adviescollege Levenslanggestraften van de Erasmus Universiteit Rotterdam uit oktober 2021.

Noot voor de redactie, niet bestemd voor publicatie:

Advies en aanbiedingsbrief kunt u onder de knop Publicaties en documenten vinden op de website: www.adviescollegelevenslanggestraften.nl

Voor vragen kunt u contact opnemen met Gert Jan Verhoog (g.j.verhoog@schinkelshoekverhoog.com | 06 – 52 53 98 97)